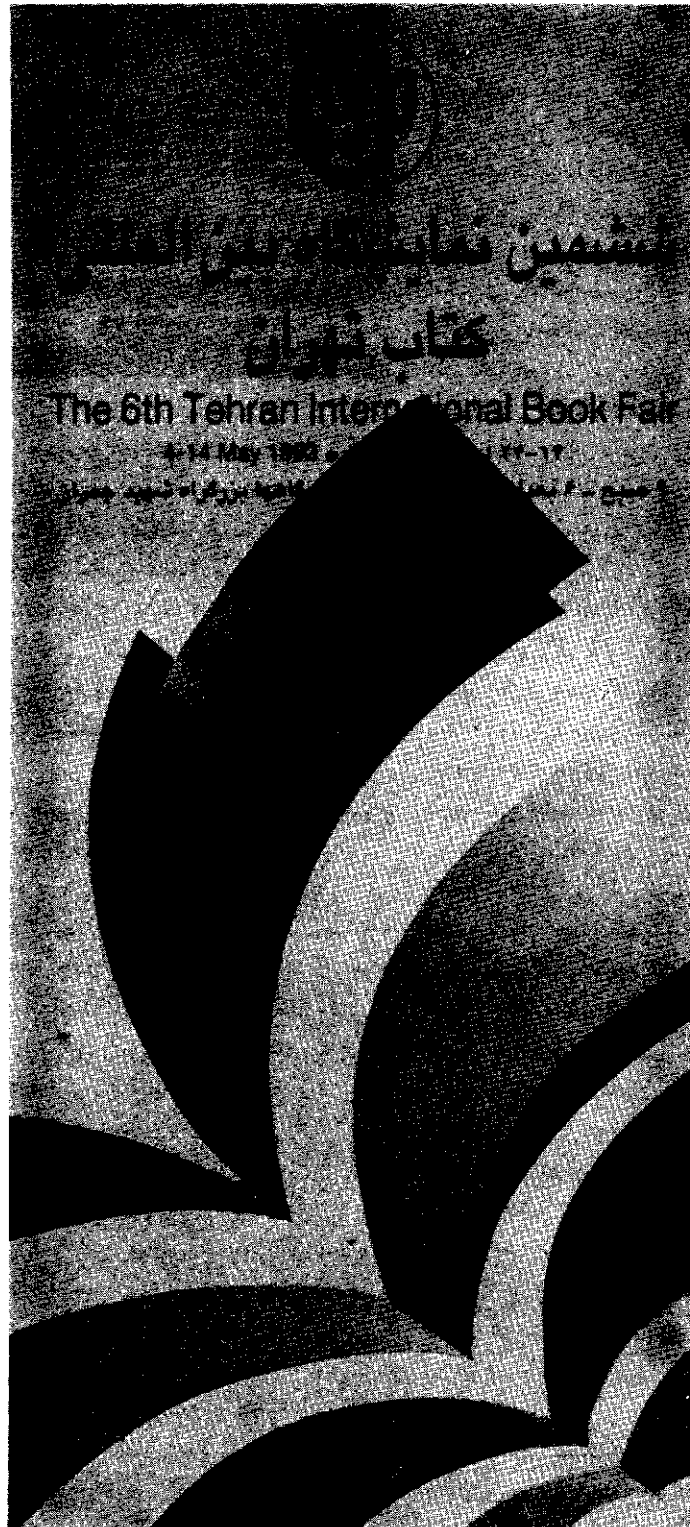

نخستین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران در تاریخ ۶۶/۸/۱۴ در محل دائمی نمایشگاه‌ها برگزار گردید، و پس از آن در سالهای ۶۸، ۶۹، ۷۰ و ۷۱ هر سال، با کیفیتی بهتر نسبت به سال قبل، در اردیبهشت ماه همان سال دایر گردیده است. البته در این بین نمایشگاه‌های دیگری نیز در سراسر کشور به صورتی محدودتر برگزار شد؛ نمایشگاه کتابهای خارجی در دانشکده مهندسی دانشگاه مشهد، نمایشگاه‌های کتاب در دانشگاه تهران و دانشگاه‌های دیگر خود گواهی بر این مدعاست. این نمایشگاه‌ها نیز به نوبه خود در برطرف کردن عطش‌ها و نیازهای موجود بسیار مؤثر بوده‌اند.

ششمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران که از تاریخ چهاردهم اردیبهشت ماه سال جاری در محل دائمی نمایشگاه‌ها دایر گردید در بیست و چهارم همان ماه به کار خود پایان داد. در مدت ۱۱ روز برگزاری این نمایشگاه، حدود ۴۴۱ ناشر داخلی، ۶۸ ناشر کتاب کودک و ۳۱۴ ناشر خارجی از ۲۶ کشور جهان حضور داشتند که به عرضه و فروش کتابهای خود پرداختند. این در حالی است که جمهوریهای مسلمان‌نشین آسیای مرکزی نیز هرکدام با نام کشور خود در این نمایشگاه شرکت داشتند. در این نمایشگاه برای دومین سال متوالی بخش مستقلی به نام مطبوعات دایر بود که حدود ۱۰۰ نشریه در آن توسط مؤسسات مطبوعاتی در سالن ۲۶ ارائه گردید و با استقبال بی نظیر مردم و مسئولان مواجه شد. خدمات نشر در سالن ۲۷ و غرفه اطلاع‌رسانی نیز در سالن ۵۹ دایر بود.

نمایشگاه ششم در روز ۷۲/۲/۱۳ با سخنان رئیس جمهوری گشایش یافت و توسط میهمانان و مسئولان مملکتی مورد بازدید قرار گرفت. آقای هاشمی رفسنجانی، رئیس جمهور، در سخنان خود اهمیت دادن و توجه به امر اطلاع‌رسانی در کشور را مورد تأکید قرار داده گفتند: «گسترش امکانات و ابزار

ارتباطی باعث شده است که امکان تفاهم بیشتری بین نیروهای محقق و اندیشمند در شرایط نوین دنیا برقرار شود.

حضور آیت الله خامنه‌ای، رهبر عالیقدر، در تاریخ ۷۲/۲/۲۰ نیز از سویی تکیه بر اهمیت نمایشگاه و امر اطلاع‌رسانی داشتند و از سویی دیگر سبب دلگرمی مردم و اشتیاق آنان برای حضور در نمایشگاه گردید. این توجه مسئولان به کتاب و کتابخوانی علاوه بر اینکه باعث تشویق مردم به مطالعه است امیدواری جامعه کتابداری را نیز به آینده خویش بیشتر می‌کند. نمایشگاه کتاب از همان ابتدا با استقبال پرشور مردم آغاز گردید. بازدیدهای گروهی مراکز آموزش و فرهنگی کشور نیز در روزهای بعد بر تراکم آن افزود.

در حالیکه درآمد سرانه کتاب برای هر نفر ایرانی در سال ۷۰۰ ریال به عبارتی در روز حدود ۲ ریال است و با وجود اینکه ۱/۵ درصد درآمد سالانه هر خانوار شهری (فقط شهری) به مسئله «تفریحات، کتاب، مطبوعات و آموزش اختصاص دارد، استقبال بی نظیر مردم حکایت از تغییر در این ارقام داشت که این خود به یمن وجود این نمایشگاهها و توجه به مسائل فرهنگی پدید آمده است.

نمایشگاه اول با ۵۰۰,۰۰۰ نفر بازدیدکننده، نمایشگاه دوم با ۶۵۰,۰۰۰ نفر، نمایشگاه سوم با ۷۰۰,۰۰۰ نفر، نمایشگاه چهارم؛ ۷۵۰,۰۰۰ نفر و نمایشگاه پنجم با حدود ۸۰۰,۰۰۰ نفر به ترتیب سیر صعودی داشته‌اند.

یکی از ویژگیهای نمایشگاه ششم که آن را از نمایشگاههای پیشین متمایز می‌ساخت عرضه مستقیم کتاب به مراجعان بود. در این نمایشگاه علاوه بر خدمات سفارشی، برای اولین بار کتب خارجی به صورت عرضه مستقیم در اختیار دانش پژوهان و متخصصان قرار گرفت. بر همین اساس فروش کتاب در سطح بسیار بالایی انجام گرفت و نسبت به دوره‌های قبل چشمگیر بود.

از دیگر ویژگیهای خاص نمایشگاه ششم، اختصاص دادن سالن ۵۹ به اطلاع‌رسانی بود. در غرفه اطلاع‌رسانی که ۲۳ مؤسسه ایرانی و ۹ مؤسسه خارجی از انگلیس، آمریکا و پرتغال شرکت داشتند، آخرین دستاوردهای مربوط به کامپیوتر، تکنولوژیهای الکترونیکی، شبکه‌های ارتباطی، خدمات اطلاع‌رسانی و... به نمایش گذاشته شد. این غرفه که برای اولین بار در نمایشگاه کتاب منظور شده بود، مسأله اهمیت اطلاع‌رسانی را در سرلوحه کار خویش داشت. متخصصان کامپیوتر، مخابرات، ارتباطات، اطلاع‌رسانی، و کتابداری و دیگر علاقه‌مندان به امر اطلاع‌رسانی و تکنولوژیهای مربوط به

از ویژگیهای دیگر این نمایشگاه برگزاری جلسات مربوط به جوانان بود که هر روز صبح با شرکت نویسندگان و صاحب‌نظران مسایل جوانان برگزار می‌شد. آقای هاشمی رفسنجانی نیز در افتتاحیه این نمایشگاه با تکیه به این مهم، و با اشاره به اینکه تکیه بر سازندگی روحی جوانان جزء اصول و برنامه‌های کشور پس از پیروزی انقلاب اسلامی است یادآور شدند که: «جامعیت این دوره از نمایشگاه چشمگیر و مشهود است و بخشهایی که به جوانان و نوجوانان اختصاص داده شده است حرکت بسیار مهمی است که ما باید بیش از گذشته در این زمینه‌ها سرمایه‌گذاری کنیم.

آن، با استقبال بی نظیر خویش، این امیدواری را در مسئولان نمایشگاه بوجود آوردند تا این غرفه را در سالهای بعد نیز حفظ کنند. برگزارکنندگان نمایشگاه، برای دومین سال متوالی خدمات نشر را نیز در مجموعه خویش به نمایش گذاشته بودند. این بار خدمات نشر در سال ۲۷ توسط ۳۹ مؤسسه و شرکت ایرانی برگزار گردید. این مؤسسات تمامی فعالیتهای

پاسخگویی بازدیدکنندگان و مراجعان می پرداخت. از خصوصیات این سیستم اطلاع رسانی این بود که هر مراجعه کننده ای می توانست با در اختیار داشتن نام ناشر، مؤلف، موضوع، عنوان، توزیع کننده و شماره ISBN، کتاب مورد نظر خود را جستجو کرده و به آن دست یابد.

را آنچنان تنظیم کرده بودند که علاوه بر رفت و آمد ساده و راحت کودکان، آنها را به سوی کتاب و سرگرمیهای سالم جلب کرده و حس کنجکاوی آنها را برمی انگیزت. مجموعه ای شاد که از لبخندهای کودکان، آهنگهای قصه ها، کاردستی های ساده و زیبا، نمایشهای عروسکی، کتابهای خوب و رنگهای مناسب تشکیل شده بود در اندرون نمایشگاه خبر از فرداهای بهتر می داد.

در سطح کشور ۹۰۰ ناشر فعالیت دارند که ۶۵۰ ناشر در تهران و ۲۵۰ ناشر دیگر در شهرستانها پراکنده اند. بیش از نیمی از این ناشران در نمایشگاه حضور داشتند، اما کیفیت کار بسیاری از آنان پایین تر از سالهای قبل بود. انتشارات آستان قدس رضوی با قدمت و تجربه نمایشگاهی فراوان تنها به مجموعه کوچکی بیرون از سالنهای نمایشگاه و بیشتر به کتابهای کهنه چاپ خود اکتفا کرده بود. البته مسأله کتابهای کهنه چاپ گریبانگیر بسیاری از ناشران دیگر داخلی بود. وقتی پای صحبت آنها نشستیم و علت را جویا شدیم، همگی گله و شکایت داشتند. آنها می گفتند که دولت کمترین سرمایه گذاری را در بخشهای فرهنگی به کار می گیرد. این گلایه ها بیشتر معطوف به گرانی کاغذ و مواد اولیه چاپ و نشر بود. با اندکی تأمل و گردش در این وادی آنچه بدست می آید این است که ناشران برای چاپ و نشر کتابهای مؤلفان و نویسندگان اطمینان لازم را ندارند. آنان از بازار کتاب می ترسند و به اصطلاح در چاپ «ریسک» نمی کنند. اما، در این بین وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نظر دیگری دارد.

آقای مسجدجامعی معاون امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و رئیس ششمین نمایشگاه بین المللی کتاب با اعلام این مطلب که وزارت ارشاد به منظور حمایت از ناشران داخلی، مبلغ یک میلیارد ریال کتاب از ناشران شرکت کننده در ششمین نمایشگاه بین المللی کتاب خریداری خواهد کرد،

ناشران داخلی

سالنهای ۱۰ تا ۱۵ اختصاص به ناشران داخلی داشت که در این بین، سالن ۱۵ جهت ناشران کتابهای کودکان و نوجوانان در نظر گرفته شده بود. کودکان و نوجوانان همیشه مورد توجه بوده اند، در این نمایشگاه نیز در سالنی مجزا به انتخاب کتاب و سرگرمیهای آموزنده و مورد علاقه خود می پرداختند. وجود ۶۸ ناشر کتابهای کودکان و نوجوانان در این نمایشگاه گواه این مطلب است که سرمایه گذاری در زمینه رشد کودکان و نوجوانان به مرور انجام گرفته است. برگزارکنندگان نمایشگاه سالن ۱۵

خدمات صحافی، حروفچینی و بطور کل چاپ و نشر را در کنار آخرین و جدیدترین ماشین آلات و دستگاههای ذیربط به بازدیدکنندگان ارائه دادند. این امر باعث گردید علاقه مندان یا شرکتهای فعال در زمینه های چاپ و نشر از آخرین اختراعات در زمینه وسایل و تکنولوژیهای چاپ آگاه گشته و در جهت دستیابی به آنها اقدام کنند.

ارائه سیستمهای کامپیوتری و اطلاع رسانی که در نمایشگاه پنجم رایج گردید از دیگر ویژگیهای این نمایشگاه بود که با کیفیتی بهتر و با ایستگاههای اطلاع رسانی بیشتر، به

می‌گوید: «وزارت ارشاد پیش از این نیز در حمایت از ناشران اقدامهایی انجام داده است که از آن جمله می‌توان به اختصاص ۱۲ میلیارد ریال برای کمک به نشر کشور، ۱۰ میلیارد ریال برای کمک به ناشران از محل تبصره ۳ بودجه سال ۷۲ و طراحی شبکه توزیع کتاب اشاره نمود.» وی در ادامه اظهار می‌دارد که: «خرید کتاب از نمایشگاه برای تقویت کتابخانه‌های عمومی کشور انجام می‌گیرد. با این دیدگاه و با آنچه انجام گرفته است امیدواریم که مشکلات ناشران جهت چاپ و نشر کتاب از بین رفته و ناشران بتوانند، با درصد اطمینان بیشتری به چاپ و نشر بپردازند. مشکلات فوق‌الذکر و خیزهای فراوانی را برای ناشران بوجود آورده بود. ناشران موفق که در سالهای قبل درخشیده بودند، در این نمایشگاه بی‌تحرک بودند و در عوض ناشرانی به جای آنان می‌درخشیدند که هیچ نامی درخور نداشتند. به عنوان مثال در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، کتابخانه ملی عملاً هیچ فعالیتی نداشت و در عوض دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور با انتشارات خویش جایگزین آن شده بود. این مسأله در حوزه‌های دیگر نیز مشاهده می‌گردید. اما آنچه قابل ذکر است حضور فعالانه ناشران شهرستانی بخصوص ناشران مشهدی و قمی در این نمایشگاه بود که خود نشانگر ارج نهادن شهرستانیها به مسأله انتشارات و کتاب است. ما امیدواریم که دولت نیز با سرمایه‌گذاری در شهرستانها از تک‌قطبی بودن انتشارات در پایتخت جلوگیری کند.

بخش مطبوعات دومین سال حضور خویش را در نمایشگاه پشت سر گذاشت. حدود ۱۰۰ نشریه در این نمایشگاه که در سالن ۲۶ برگزار گردیده بود، توسط مؤسسات مطبوعاتی ذیربط در ۸۳ غرفه به نمایش گذاشته شد. بیشترین تعداد نشریات توسط مؤسسه مطبوعاتی کیهان به نمایش گذاشته شد که با ۱۳ روزنامه، هفته‌نامه، ماهنامه و نشریه ادواری شرکت کرده

بود. آنچه در این بخش به نظر می‌آمد، فعالیت‌های جنبی روزنامه‌های همشهری بود که در زمینه‌های تدارکاتی، تبلیغی، تفریحی مسابقه و... خلاصه می‌شد. وجود خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران در این بخش از جمله مواردی است که حائز اهمیت است. بخش سرگرمی کودکان به صورتی مستقل جهت ایجاد فضای مناسب برای کودکان در

ناشران آمریکایی توسط نمایندگان ایرانی خود در نمایشگاه شرکت کرده بودند، اما منابع مطلع گفتند که چندین ناشر انگلیسی برای حضور در نمایشگاه کتاب، روایت‌های خود به ایران گرفته‌اند.

در نمایشگاه ششم تعدادی از کشورها حضور نداشتند. آلمان که سومین تهیه‌کننده کتاب برای ایران است برای دومین سال

نمایشگاه ایجاد شده بود. این بخش با اجرای مراسمی از جمله قصه‌گویی، کلاسهای نقاشی، نقاشی دیواری و... فضایی شاد را برای کودکان و همراهان آنها بوجود آورده بود.

ناشران خارجی

ایران واردکننده عمده کتاب است و در سال ۱۹۹۲ حدود ۵۰ میلیون دلار برای واردات کتاب صرف کرده که عمدتاً از کشورهای آمریکا و انگلیس بوده است. در این نمایشگاه ۳۲۰ ناشر خارجی شرکت داشتند که ۷۳ ناشر از انگلیس و ۵۳ ناشر از آمریکا بودند. تمامی

متوالی و به تلافی محروم شدن ایران از شرکت در نمایشگاه کتاب فرانکفورت، از شرکت در نمایشگاه تهران محروم شده بود. ناشران اتریش اعلام کرده بودند که به دلیل مسأله سلمان رشدی در نمایشگاه شرکت نکرده‌اند و فرانسه نیز به همین دلیل عملاً در نمایشگاه حضور نداشت، اما، با نگاهی به فهرست راهنمای ناشران به تعدادی از ناشران فرانسوی نیز برمی‌خوریم.

آنچه در این نمایشگاه نوعی نوآوری محسوب می‌گردید عرضه مستقیم کتاب به خریداران بود. البته از آنجایی که تعداد دقیق

چاپ بیش از ۷۰ درصد از کتابهای خارجی عرضه شده در این نمایشگاه مربوط به بعد از سال ۱۹۹۰ است و تنها تاریخ چاپ کتابهای مرجع و تاریخی مربوط به پیش از این تاریخ است. انتشارات Silkroad از هلند با حدود ۶,۵۰۰ عنوان کتاب به عنوان بزرگترین ناشر شرکت کننده در این نمایشگاه حضور داشت. این ناشر که حدود ۴۵۰ ناشر آمریکایی و اروپایی را پوشش می‌داد، آخرین کتب چاپی ناشران مختلف را گرد آورده بود و بیشترین عناوینش را نیز به صورت عرضه مستقیم در اختیار می‌گذاشت. این ناشر مجموعه بسیار غنی از کتابهای کودکان را نیز به نمایش گذاشته بود که استقبال بی نظیری از آن به عمل آمد.

صرف نظر از مسائلی که در رابطه با ناشران خارجی مطرح می‌گردد، مشکل اصلی بازدیدکنندگان قیمت بسیار بالای کتابهای مورد نیاز آنها بود. اگرچه سقف خرید تا ۲۰۰,۰۰۰ ریال برای عرضه مستقیم و حداقل ۱۰۰,۰۰۰ ریال برای پذیرش سفارش در نظر گرفته شده بود، اما، بازدیدکنندگان بیشتر به تماشای کتاب اکتفا می‌کردند و از خرید کتابها صرفنظر می‌کردند. به عبارت دیگر، قدرت خرید مردم نسبت به قیمت کتابها بسیار پایین بود.

آنچه بانک مرکزی به عنوان خرید مستقیم و سفارش در نظر گرفته بود ۵,۰۰۰,۰۰۰ دلار برای عرضه مستقیم و ۱۰,۰۰۰,۰۰۰ دلار برای پذیرش سفارش بود. اما، آنچه به صورت خرید مستقیم از ناشران خارجی صورت گرفت تنها ۳,۵۰۰,۰۰۰ دلار از مبلغ پیشنهاد شده بانک مرکزی را دربر می‌گرفت. با نگاهی به این آمار، آنچه در نظر اول به ذهن می‌رسد مسأله قیمت کتابها و عدم توانایی مردم جهت خرید کتاب بود. البته مسائل جانبی دیگری از جمله ترخیص دیرهنگام بعضی از ناشران از گمرک، میزان بسیار پایین علاقه مردم به مطالعه، عدم تسلط به زبانهای خارجی، و... را می‌توان نام برد.

را برای کتابهای عرضه مستقیم براساس هر دلار ۶۰۰ ریال و برای کتابهای سفارشی ۴۵۰ ریال در نظر گرفته بودند.

سالنهای ۶، ۷، ۸ و ۹ که در جنوب و جنوب غربی نمایشگاه واقع شده بود، اختصاص به ناشران خارجی شرکت کننده در این نمایشگاه داشت. بسیاری از ناشران از جدیدترین کتابها استفاده کرده بودند. آقای مسجدجامعی در این زمینه می‌گوید: «تاریخ

متقاضیان و تنوع کتابهای مورد تقاضا پیش بینی نشده بود و ناشر نیز نمی‌توانست همه عناوین را برای عرضه مستقیم در نظر بگیرد و هزینه‌های این کار را تحمل کند. لذا برگزارکنندگان بخاطر اینکه هم بتوانند از کثرت و تنوع عناوین سود بگیرند و هم امکان عرضه مستقیم کتب را فراهم سازند در این نمایشگاه از هردوشیوه عرضه مستقیم کتاب و پذیرش سفارش استفاده کردند. بدین منظور مبنای محاسبه قیمت کتب

